

Wanneer Zaddach zegt: «Die Männchen sind viel heller gefärbt» (Schrift. phys. ökon. Ges. Königsberg XXIII, 1882 p. 189 n°. 85), dan is dit niet in alle opzichten juist. Hij had oude verdroogde exemplaren van Kriechbaumer ter determinatie gekregen en kon dus niet meer de oorspronkelijke kleur der levende wesp onderscheiden. Het ondergezicht is, zooals hij terecht aangeeft, wit, de sprieten, langer dan bij het wijfje, zijn aan den bovenkant zwart, aan den onderkant bruin. De schedel is bruingeel. Abdomen en thorax zijn bonter gekleurd dan bij het ♀, waar deze evenals de schedel zwart zijn; slechts de randjes der segmenten van het achterlijf zijn bij het ♀ zéér licht bruingelig getint. Bij den man is het abdomen levendig bruingeel; midden op de segmenten staan zwarte vlekjes, welke een smal toeloopende zigzag-streep vormen; op de beide laatste segmenten ontbreken deze vlekjes. Schildje en randje om pronotum bruingeel, evenals de pooten, waarvan alleen de achtertarsen zwart-bruin zijn. Stigma en vleugelrand lichter bruin dan bij het ♀; vleugels iets doorzichtiger. Terwijl het wijfje aan den onderkant vuilwit met zwarte borst is, bezit het mannetje hier een veel donkerder kleur: lichtbruin met een rossig tintje, zonder zwart aan de borst.

Uit eieren der Zwolsche wijfjes zijn larven verkregen; wanneer er paring heeft plaats gehad, is er dus kans meer manlijke nakomelingen te zien verschijnen. De parthenogenetische kweek dezer soort leverde steeds alleen wijfjes.

Terwijl de spiraea-wesp hier te lande zich in tuinen en plantsoenen meer begint te verspreiden, is zij elders nog zelden waargenomen. Konow toch vermeldt in zijne «Revision der Nematidengattung Pteronus Jur.»: «Bisher nur aus Baiern, Oesterreich und Holland bekannt» (Zeitschr. für system. Hymenopterologie und Dipterologie, 1903 p. 367).

A. J. VAN ROSSUM.

Kannibalisme bij *Dicranura vinula* L.

Door R. Zang, te Darmstadt, wordt in de Allg. Zeitschr. für Entom. 9 Band. p. 225 bericht, dat zeer jonge, eenkleurige *vinula-*

rupsjes hare soortgenooten opvreten; hij heeft dit bij kweeking en ook in de vrije natuur waargenomen. Hij voegt bij deze mededeeling de opmerking, dat tot nog toe als «ganz sicher kannibalsch» eigenlijk alleen *Calymnia trapezina* L. beschouwd kon worden, en verwijst naar literatuur over dit onderwerp in *Illustr. Zeit. für Entom.* IV, p. 49, 82, 135.

Bedoelt Zang hiermede, dat men alleen van *Calymnia trapezina* met zekerheid weet, dat zij «haars gelijken» verslindt?... want het is toch van andere rupsen van het genus *Calymnia*, van *Scopelosoma satelitaria* L., *Senta maritima* Tausch. enz. bekend, dat zij dikwijls als moordrupsen optreden.

A. J. VAN ROSSUM.

Kannibalisme bij Lepidoptera-larven.

Het bovenstaande bericht gaf mij aanleiding, enkele feiten, welke ik mij herinner, mede te deelen. Vooraf meen ik echter de betekenis van het woord kannibalisme te moeten nagaan. Als kannibaal wordt in den regel diegene betiteld, die zijne soortgenooten doodt en opeet, niet hij die andere soorten, al zijn dit ook naverwante, op dezelfde wijze behandelt.

Dat er rupsen zijn, die hare soortgenooten doden en opvreten, is stellig waar, doch ik heb mij steeds voorgesteld, dat bepaalde omstandigheden alsdan in het spel waren. Aan waarnemingen, gedaan aan dieren in gevangenschap, mag men geene waarde hechten, tenzij alleen praktische waarde voor den kweeker. In gevangenschap toch gedragen rupsen zich niet zelden anders dan in de vrije natuur, inzonderheid ten gevolge van onvoldoende ruimte (o. a. het maken van dubbelcocons, het elkander uit een cocon verdrijven enz.). Een sprekend voorbeeld, om tot voorzichtigheid in het maken van gevolgtrekkingen aan te sporen, is het volgende.

Eenige jaren geleden verzamelde ik in Zuid-Limburg een 16-tal rupsen van *Cucullia verbasci* L. Zij werden in eenige groote dozen medegenomen. Een paar uur later bleek mij, dat de dieren elkander oppeuzelden en waren er toen nog slecht 8 over! In Juni 1904